ئیسلام بەشیکە لە لومپنیزمی نیو کومەلگا

گفتوگوی رادیوی "همبستگی"

لەگەل مەنسووری حیکمەت دەربارەي ئیسلام و کەلتووری ئیسلامي

رادیوی هەمبەستەگي : حیزبی کومونیستی کریکاریی ئیران تەنها حیزبیکە باس لەوە ئەکات کە جمهوری ئیسلامی لەگەل خواست و ئارەزووەکانو شیوەی ژیانی خەلك لە کومەلگای ئیراندا نایاتەوە وەك پینەیەکی ناجور خوی بە جەستەی کومەلگاوە لکاندووە. تو چ بەلگەیەکت هەیە بو ئەم لیکدانەوەیەت لەبارەی کومەلگای ئیرانەوە، هەروەها لەبارەی ئەو خالەوە کە دەلیی ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە؟

مەنسووری حیکمەت : سەرەتا دەبی لە پیناسەی ئەو کەسانە وردببینەوە کە دەلین ئیران کومەلگایەکی ئیسلامییە، یان بەگشتی هەندی کومەلگا بە کومەلگای ئیسلامی پیناسە دەکەن، بوئەوەی لەوە تیبگەین کە ئەم جورە پیناسەکردنانە دەیانەوی وەلام بەچ پیداویستییەك بدەنەوە. وینایەك کە لە خورئاوادا لەسەر کومەلگای ئیسلامی هەیە وینای خەلکیکی برواداری بەئیسلامە کە ریوشوینەکانی ئیسلام بەریوە دەبەن. واتە نویژو روژوویان لەکاتی خویدایەو بوچوونەکانیان لە کتیبە ئایینییەکانەوە وەرئەگرن. لەراستیدا هاوولاتی کومەلگایەکی وەك ئیران ئاوا وینا دەکەن کە گوایا موریدی جەنابی خومەینییە، یان لەناخەوە نارەحەت ئەبیت ئەگەر کەسیك بەبی سەرپوش بیتە سەرجادە، حەزی لە موسیقای خورئاوایی نییە، مەشروباتی کحولی ناخواتەوەو گوشتی بەراز ناخواتوتاد .

بەلام ئیمە هەموومان دەزانین کە هەر بەم بەلگانە کومەلگای ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە. ئەم وینایە وینایەکی ئستریوتایپو کلیشەییە کە خورئاوا خوی بو ئەو کومەلگایانەی کیشاوە کە دەستی هاوولاتییەکانی خوی پی ناگاتو هاوولاتییەکی سویدی یان بریتانی ریگایەك شك نابات بو لەمەحکدانیکی بابەتییانەو سەربەخوی ئەم حوکمە. دینی ئیسلام لەئیراندا، هەروەکو مەسیحییەت بو نموونە لە ئیتالیا یان ئیرلەندادا، بیگومان کاریگەری هەیە بەسەر بیروبوچوونو هەلسووکەوتی کومەلیك خەلکەوە. ئەو کەلتوورە دینیو ئەو میراتو مەلوزمە دینییە چەند هەزار سالەیە بیگومان قورسایی هەیە بەسەر هەلسووکەوتی ئینسانەکانەوە، بەسەر پیشداوەرییەکانیان، تەنانەت بەسەر شیوەی تیروانینی ئینسانەکانیش بو یەکتری، گومانیك لەمەدا نییە .بەلام ئەمە لەبارەی هەر ئەو ئیتالیاو ئیرلەنداو فەرەنسایەشەوە، سەرباری هەموو نادینیبوونیکیان، راستە. سەرەنجام کەسیك ئەتوانی بلیت ئەوانیش مەسیحین، بیگومان فەرەنسەوییەکیش وەلامتان ئەداتەوە کە فەرەنسا کومەلگایەکی مەسیحی نییە بەلام مەسیحییەت بەشیکە لە رابردوویانو قورسایی هەیە بەسەریانەوە. لەئیرانیش هەر بەم جورە بیگومان ئیسلام قورسایی هەیە. بو نموونە ئیوە بەرهەمەکانی روشنبیرانو نووسەرانو شاعیرانی ئیران بخویننەوە، وینەیەك کە لەبارەی ژنەوە وەری ئەگریت میراتی ئیسلامە لەبارەی ژنەوە. وینایەك کە لەبارەی شادیو خەمەوە بەدەستی دینیت، ئەو حالەتە شەهیداییەی کە لەگەلأ بەدبەختیو مەرگو قوربانیدانو شەهیدبووندا ئاویتەیەو سەرتاپای ئەم کەلتوورەی داگرتووە، ئەمانە دەماری ئیسلامیان تیدایە. بەلام کاتیك لە خورئاوا باسی کومەلگای ئیسلامی ئەکەن مەبەستیان کومەلگایەکە کە یاساوریسا ئیسلامییەکان بووەتە شتیکی دەروونیو زاتی بو خەلکەکەیو لەناخیانەوە هەلئەقولیت. لەکاتیکدا باسی ئیمە ئەوەیە کە ئەم ئیسلامە لەپروسەیەکی سیاسیداو لەریگای زیندانو کوشتوبرو گرتنەوە، لەریگەی گەلە حیزبوللاکانو گەشتەکانی سەئروللاوە (ئەمانە هەندی هیزی تایبەت بوون کە لەناو جادەو شوینە گشتییەکاندا چاودیری خەلکیان ئەکردو هەرکەسیك لەجلوبەرگو رویشتنو هەلسووکەوتیدا سەرپیچی ریوشوینەکانی ئیسلامی بکردایە هەر لەویداو بە بەرچاوی خەلکەوە ئەیاندایە بەر قەمە یان تیزابیان پیدا ئەرشت، یاخود دەستگیریان ئەکردو دواتر بە بەرچاوی خەلکەوە بەپیی حوکمی ئیسلامی جەلدەیان لیئەدا یان شەللاق کارییان ئەکرد ـ وەرگیر) بەسەر خەلکی ئیراندا سەپینراوە. ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە بەو بەلگەیەی کە پیش ئەوەی ئەمانە بین، ئیسلامی نەبوو. لەو کاتەوەش کە ئەمانە هاتوون خەلکی بەردەوام لەبەرامبەریاندا وەستاونەتەوەو دیفاع لەخویان ئەکەن. وای دابنین ئیوە دەتانەوی سپرینگیك بچەمیننەوە. بەردەوام ئەیچەمینیتەوە بەلام کاتیك گوشارەکە لەسەری لائەبەیت دەگەریتەوە دوخەکەی یەکەمی خوی. ئەو حالەتی چەماوییە شیوەی واقعی ئەو شتە نییە، شیوەی ئاسایی ئەو سپرینگە شکلیکی

راستە، هەربویە کاتیك ئەشی چەمینیتەوە مقاومەتی هەیەو دمیەوی بگەریتەوە بو دوخەکەی خوی. ئەگەر کەسیك بیست سالأ بە کوشتو کوشتارو بەزور، بە پروپاگەندەی هەموو روژە لەریگەی دمیان کەنالی تەلەفزیونیو رادیوییەوە دمیەویت ژنانی ولاتیك بخاتە ژیر حیجابەوە، هیشتاش کاتیك توزیك دست لە تیزابو قەمە هەلئەگریت حیجابەکان نامینن، ئەو کاتە دەبی حالی ببن کە ژنانی ئەم کومەلگایە پیودانگە ئیسلامییەکان قبوولأ ناکەن. بیگومان لەنیو ٦٠ ملیون خەلکی ئیراندا، سەد هەزار کەس قبوولی ئەکەنو تەنانەت جاریشی بو ئەدەن، بەلام خەلکی ئاسایی ئەم ولاتە لە ئاستی ملیونیدا حیجابی ئیسلامی بە بەشیك لە زاتو کەلتووری خوی دانانیتو نایەویت .

ئەو موسیقایەی کە خەلکی ئیران گویی لیئەگرن ئەوە نییە کە ئەوان بەرسمی بویان دیاریکردوونو ریگەیان پیداوە. بەلکو مایکل جاکسونو مادوناو گورانیبیژە پاپەکانی دیکەی خورئاوایە. لەمیژووی ئەم ولاتەدا گوگوش شەخسییەتیکی زور خوشەویستتر بوو لە خومەینی. بەکاربردنو بەرهەمهینانی بیرە لەم مەملەکەتەدا هەمیشە زورترە بووە لە بەرهەمهینانی بەردەنویژو تەسبیحو بەرمالأ، ئەم خەلکە هەر ئەو خەلکەیە. ئەگەر کەسیك وەکو منو تو لەوی ژیابیتو نەیەویت ئیران لەریگەی دەزگاکانی راگەیاندنەوە بناسیت، ئەوە دەزانیت کە ئەم ولاتە ولاتیکی ئیسلامی نەبووەو بەئیسکو پروسکو لەناخەوە ئارەزووی ئەوەی کردوە کە وەکو کومەلگا خورئاواییەکانی لیبیت . هەتاکو ئیستاش، هەرکاتیك ئیرانییەك دەگاتە خارج خیراتر لە خەلکی گەلیك لەولاتانی دیکە خوی لەگەلأ ئەویدا ئەگونجینیو لەرووی هەلسووکەوتی روژانەوە وەکو خەلکی خورئاوای لیدیتو تەنانەت هەندی دەستەواژەی وەك ناموسپەرستی، غیرەتو شوفینیزمی پیاوی شەرقی هەرچەند لەنیو ئیرانییەکاندا هیشتا زور بەهیزە، بەلام لای ئەمان زووتر لاواز ئەبیت بە بەراورد لەگەلأ گەلیك لە ولاتانی دیکە کە بەشیوەیەکی جدی دوچاری مەلوزمی ئیسلام هاتوون .

بەدیاریکراوی ئیران، بەپیچەوانەی پیناسەکانی خورهەلاتناسانی خورئاواوە، بەپیچەوانەی پیناسەکانی دەزگاکانی راگەیاندنی خورئاواوەو بەپیچەوانەی پیناسەکانی خودی دەستەی فەرمانرەوای ئیرانەوە، کومەلگایەکی ئیسلامی نییە .ئیران کومەلگایەکی تینوی رووناکیو تینووی مەدەنییەتە کە بەتایبەتی بەچاوی لایەنگری بو کەلتووری سەدەی بیستی خورئاواوە دەروانیتە جیهان. باوەری بەزانست بووە، دوو نەوە بەر لە ئیمە بەبی حیجاب بەجادەوباندا دەرویشتن، موسیقاو سینەمای خورئاوا هەمیشە بەشیك بووە لە کەلتووری ئەم مەملەکەتە، وە ئینسانە ناودارەکانی کومەلگای خورئاوا بەشیك بوون لە ناودارەکانی ئەم کومەلگایەش. لاساییکردنەوەی خورئاوا چ لەشیوەی راکیشانی بوری ئاوو شیوەی شارنشینیدا، چ لە قوتابخانەکان، چ لە شیوەی دروستکرنی زانکوکانو چ لەزانستو کەلتوورەکەیدا بەشتیکی ئیجابی لەقەلەم ئەدرا. رەنگە کەسیك رەخنەشی لەمە هەبیت، من نامەوی لیرەدا بچمە ناو ئەم باسەوە بەلام کومەلگای ئیران کەلتووری خورئاوایی وەکو ئەلگویەك (نەمتیك) کە دەبی بوی بچیت قبوولأ کردووەو ریك هەر لەبەر ئەمەش جمهوری ئیسلامی لەحەقی ئەم خەلکە نایات .ئەو نەوەیەی کە لە سەردەمی جمهوری ئیسلامی خویدا هاتوونەتە دنیاوەو هەموو شتیکیان لەژیر سایەی دەسەلاتی ئەم رژیمەدا بووە، تەنانەت لەمنو توش زیاتر دوژمنی ئەم رژیمەن .

ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییەو ئیسلامییەت قبوولأ ناکات، بەلام تاکو ئیستا بزووتنەوەیەکی بەهیزی دژی ئیسلامی، بزووتنەوەیەکی فیکریو سیاسی دژی ئیسلامیی بەهیزمان نەبووە کە ببیتە دەستکەوتیکی میژوویی ئەم کومەلگایە .بزووتنەوەیەکی وەهامان نییە کە بو نموونە بلیین لە سالی ١٩٩٩دا کومەلگای ئیران حیسابی خوی لەگەلأ ئەم میراتەی کومەلگای کون واتە ئیسلام یەکلایی ئەکاتەوە، وە ئەمە یەکیکە لە گرفتە سەرەکییەکانی ئەم مەملەکەتە .

رادیوی هەمبەستەگی :پیشتر ئەوروپا مەلبەندی خەبات لەدژی دین بووو سەرەنجام دین بووە مەسەلەیەکی تایبەتیی خەلك. ئیستا وادیتە بەرچاو کە لە ئیراندا خەباتیکی بەم جورە لەئاراد بیت، ئایا دەکری ئەم جیوشوینە لەگەلأ ئەو بزووتنەوە دژی دینییەدا بەراورد بکریت کە لە ئەوروپادا هەبوو؟ پرسیاریکی دیکەم ئەوەیە ئەو لایەنانەی کە شەرموکانە دیفاع لە ئیسلام دەکەن یەکیك لە کولەکەکانی چالاکیی ئیعلامییان لەبارەی ئیسلامەوە، دابەشکردنی ئیسلامە بو ئیسلامی باشو خراپو ئەوەی کە دەبی لەبەرامبەر ئیسلامی خراپدا دیفاع لەئیسلامی باش بکریت، وە ئەوەی کە ئیسلام دەکری رزگارییەخش بیتو، بەگشتی مەقولەی ئیلاهییاتی رزگارییەخشیان داهیناوە. رای ئیوە لەم بارەیەوە چییەو ئەم بزاوتە سیاسییە چون هەلدەسەنگینن؟

مەنسووری حیکمەت :لەبارەی پرسیاری یەکەمەوە هەروەك پێشتریش گوتم، ئێمە شاهیدی نەفرەتێکی دژی ئیسلامیو خەباتیکی کەلتووریی کومەلانی خەلکین لەدژی ئیسلام. تا ئەو جیگایەش کە بە خەباتی عەقیدەییو پەردەمالین لەسەر بنەماکانی ئەم دینەو ریسواکردنی دینداری بەگشتی دەگەریتەوە، بو ئینسانیکی ئازادئەندیش دین بەشیکە لە لومپنیزمی نیو کومەلگاو، چەقوکیشییو دین سەر بە یەك خیزانن کە دەبی هەردوکیان توربدات. ئەگەر ئەم خەباتە ئیستا بەریوە ئەچیت ئەوا بەلوتفی کومونیستانیکی لەبابەت ئیمەمانانەو ئەویش لەچوارچیوەی ئیمکاناتی ریکخراویکی سیاسیدایە. بزووتنەوەیەکی سەرتاپاگیری ولات لەئاستی کومەلایەتیدا بە خاوەنی کومەلیك روشنبیری روشنگەرەوە کە هاوار بکەن من دینم نییەو خوانەناسم، بزووتنەوەیەکی ئاوامان نییە. لەکاتیکدا ئەوروپا کاتی خوی پربووە لەو گەورە بیرمەندانەی کە بەرامبەر بە هەیبەتی کلیسا وەستاونەتەوەو قسەی خویان کردووە. لە قەلەمرەوەکانی زانستیو فەلسەفیو کومەلایەتیدا رەخنەیان لەم خورافاتانە گرتووەو زوریکیان باجی ئەمەشیان داوەتەوە. ئیمە لەنیو تویژی بیرمەندانی ئەم مەملەکەتەدا ئەم بویرییە مەعنەوییو سیاسیو فیکرییەمان نییە. ئەمرو "نەیارانی فیکری" بەشیوەیەکی گشتی بە کەسانیك ئەوتری کە هاوریی جەنابی خاتەمی بن. سەرەنجام رەنگە ئەمە دەستی چینی کریکارو دەستی حیزبی کومونیستی کریکاری ماچ بکات کە ئەم خەباتە بە سەرەنجامیکی بنەرەتی بگەیەنن. من پیم وایە ئەم خەباتەی کە لەئیراندا لەئارادایە، ئەگەر ببیتە مایەی گەشەسەندنی ئەحزابیکی وەك حیزبی ئیمەو بزووتنەوەیەکی وەك بزووتنەوەی سوسیالیستی کریکاریو ئەم بزووتنەوەیە بتوانی سەرباری هەموو گرفتەکانیو ئەو ئاستەنگانەی کە لە سەر ریگای دایدەنین بتوانی لەسەر پیی خوی رابووەستی، دەکری لەدریژماوەدا لەریشەی دین بدری. بەلام ئەگەر بریار بیت تەنها بە لابردنی جمهوری ئیسلامی ئیکتفا بکریتو، ئەو شیوە حکومەتییانەیان بوویت کە پەرلەمانی بو زیاد کرابیت، یان مافە مەدەنییەکان بو جمهوری ئیسلامی زیاد بکەن، من پیم وایە خەلکی بە مافی خویان نەگەیشتوون .

لەبارەی ئیلاهییاتی رزگارییەخشەوە، ئەمانە میراتی حیزبی تودەن. بەبروای من هیچ یەکیك لەمانە ئەندیشەیەکی راستگویانەو واقعی نییە کە لەناخی دلی کەسیکەوە هەلقولابیت. هەر ئەو ئینسانەی پیی دەلی ئیلاهییاتی رزگاریبەخش، ئامادە نییە بروات لەگەلأ ئەهلی ئەو ئیلاهییاتە رزگاریبەخشەدا تیکەلاو ببیت یان لەگەلیاندا بژیت یان بچیتە ناو حیزبەکەیانەوە. هەمیشە مەسەلەکە تاکتیکە، فیلبازییە، دەیانەوی لەنیو خودی ئاخوندەکاندا بالیك بدوزنەوە کە بتوانیت کومەك بەخویان بکات بوئەوەی بەرەی فراوان لەدژی سەرکوت دروست بکەن. ئەمە بیرکردنەوەیەکی تودەییە، لەجیاتی ئەوەی بیروباوەری خوی بەیان بکات هەمیشە خەریکی کەلەکو فیلأو فەرەجی سیاسییە .ئیلاهییاتی رزگاریبەخش ناوی ئەو ئاخوندە مەسیحییانەیە کە ئامادەن لەدژی دیکتاتورییەکانی ئەمریکای لاتین قسەیەك بکەن. بەمە دەلین ئیلاهییاتی رزگاریبەخش. بەلام هیچ ئیلاهییاتیك بەپیی پیناسەکەی خوی رزگاییەخش نییە، ئیلاهییات واتە خالی بەرامبەر بە رزگارییەخش، ئیلاهییات واتە داخستنی چاوو گویی ئادەمیزاد، واتە بەرگرتن بە بیرکردنەوەی سەربەخوی خویو حەوالەکردنی بو جیهانو خالقیکی نەناسراو. ئیلاهییاتی رزگاریبەخش قسەی پووچە. وەکو ئەوە وایە کە بلیین فاشیزمی ئازادیخواز، کە ئەمەش تەناقوزیکە لە خویدا . ئیلاهییات ناتوانی رزگاییەخش بیت، چ مەسیحی بیت، چ بوزایی، چ ئیسلامی. بو روشنفکرانی سەدەی نوزدە ئەسلەن رزگایی بەر لە هەر شتیك بەمانای رزگاریی لە چەپوکی دین بوو. بو ماوەی دەیانو سەدان سالأ رزگاری بو روشنفکر بەمانای رزگاری لە دینو لە قەیدو بەندی ئەندیشە سەپینراوەکان بوو. ئیستا ئیلاهییات خوی بووەتە رزگاریبەخش؟ لەبەرچی؟ لەبەرئەوەی بلوکیك بەناوی بلوکی روژهەلاتەوە بو بەناو مقاوەمەتی لەبەرامبەر روژئاوادا، پیویستی بەوە بوو کە بەشیك لە کومەلگای روژئاوا بەرامبەر بە خوی خوشبین بکاتو بو خوی هاوپەیمانی تاکتیکی دابتاشی. ئەوکات جەنابی تالقانی دەبووە "ریزی شورش"و ئیستاش جەنابی خاتەمی، یان فلان کەشیش لە کولومبیاو پولیفیا. لەکاتیکدا کە لەراستیدا رزگاریی ئەم ولاتانەو رزگاریی خەلکەکەیان، رزگاریی ئەوانە لە هەموو جورە ئیلاهییاتیك. من ئەمەم قبوولأ نییە، پیم وایە کەسانیك کە ئەمانە ئەنووسن بەر لە هەرشتیك خەریکن تەرببیەتی ستالینیو تودەییانەی خویان نیشان دەدەن نەك تەنانەت ئەندیشەی شەخسیی خوشیان. کەسیك کە دەلیت ئیلاهییاتی رزگاریبەخش خوی ئامادە نییە بروات لە ولاتیکی ژیر دەسەلاتی حوکمرانیی ئیلاهییاتی رزگارییەخشدا بژیت، وای پیباشترە بروات لە فەرەنسا یان ئەنگلستان بژیت، بەلام گەلالەی ئەوە دائەریژیت کە خەلکی پولیفیا دەبی بە ئیلاهییاتی رزگاریبەخش رازی بن؟ بەرای من ئەمە کاریکی ریاکارانەو نا راستگویانەیە .

رادیوی هەمبەستەگی :هەندیك دەلین کە ئیسلام دەکری مودیرن بکریتو خوازیاری مودیرنیزەکردنی ئیسلامن. ئەم مەسەلەیە لە بەشیك لە بزووتنەوەی چەپیشدا رەنگیداوەتەوەو خوازیاری ئەنجامدانی هەولیکن لەمبارەیەوە. رای ئیوە لەبارەی ئەم بزاوتەو ئەو تەقەلایانەی کە ئەکرین چییە؟

مەنسووری حیکمەت :کەسێك کە دەیەوێت ئیسلام مودێرنە بکات وەکو ئەو عەبقەرییە بیرخراپە وایە کە دەیەوێت لە گەراجی خانووەکەیدا دەزگایەك دروست بکات کە مسی بو بکات بە زێر! ئایا کارێکی باشە کە ئیسلام مودێرنە بکرێت؟ یەکەمین پرسیار ئەوەیە کە ئێستا بوچی دەبی ئیسلام مودێرنە بکرێتو لەپێناوی چیدا؟ ئەگەر کەسێك بلێت کوێلەداریش دەکری ئینسانی بکرێت، من دەڵێم ئێستا لەپێناوی چیدا دەتەوی کوێلەداری ئینسانی بکەیت، مەگەر رێبازی ئینسانیو مودێرن کەمە؟ دەبی لەو کەسەی کە باس لە ئیسلامی مودێرن ئەکات پرسیار بکرێت ئایا خوت ئەو ئیسلامە مودێرنەی؟ ئەگەر نا، ئیتر بوچی خەریکی ریگا ئەکەیتەوە بوئەوەی کە دیوەزمەکانی سەرکوتو دواکەوتوویی مێژوویی دیسانەوە لە شێوەی تازەدا درێژە بەژیانی خویان بدەن؟ وای دابنین ئیسلام دەکرێت مودێرنیش بکرێت، بوچی خەریکی کومەك بەوە ئەکەیت کە مودێرن بکرێت؟ لیگەری ئەوشی کە هەیە دەرگای دوکانەکەی دابخاتو بروات. جگە لەمەش، بە بروای من ئەو پێناسەیەکی بەرتەسکی هەیە بو "مودێرن" کە دەڵێت ئیسلام دەکرێت مودێرن بێت. بێگومان ئەگەر ئیسلام بو نمونە ریگا بدات کە کچان بە تەنوورەی خوار ئەژنووە بتوانن بچن بو قوتابخانە یان ریگا بدات کە ژن ببێتە قازی بەو مەرجەی کە هیچ کاتێك باس لە میولە جنسییەکانی نەکات، لەروانگەی ئەم کەسانەوە ئیسلام مودێرنە .ئەمە ئیتر قبوولأ نییە .

ئەو شتەی کە من بە مودێرنی دائەنیم- لەراستیدا خودی ئەم وشەیەش نیسبییە- وە ئەو کومەڵگایەی کە من دەمەوێت تیایدا بژیمو ئەو مودێرنیزمەی کە من پێم وایە شایستەی هەین، ئیسلام تیایدا جێگای نابێتەوە. ئیسلام دەبی هەڵبپێچرێت. هەرچون کە هەندێك بروایان بە فاشیزم هەیە، هەر چون هەندێك کەس هێشتا بەتوندی باوەریان بە پیاو سالاری هەیە، کەسانێکیش باوەریان بە ئیسلام هەیە. من لەنیو ئەمانەدا نیمو پێم وایە ئیسلام کارنامەکەی لەوە روونترە کە کەسێك قولی رزگارکردنی بو هەڵمالێت. من ئەو کەسەی کە دەڵێت ئیسلام دەتوانی مودێرن بێت بە موسلمانێك دەزانم کە دەیەوێت درێژە بەعومری دینەکەی بداتو دینەکەی بپارێزێت. ئەگەر وانییە، ئینسانێك کە خوی موسلمان نییە، پێداگرتنی لەسەر ئەم مەقولەیە دەرك ناکەم، مەگەر ئەوەی کە بیەوی هاوپەیمانی تاکتیکی بو شورشەکەی خوی دابتاشی .

ئەم دەقە، کە بەزمانی فارسی لە "انترناسیونال هفتگی" ژمارە7 ٩ی ٢٠٠١/١١/٩دا بلاوکراوەتەوە، بەشێکە لە گفتوگویەکی دوورودرێژتر کە لە بەرواری ١٩٩٩/٦/١٣دا لە رادیوی هاوپشتی شاری مالموی سویدەوە پەخش کراو لە دوو ژمارەی بلاوکراوەی "همبستگی" (هەمبەستەگی واتە هاوپشتي- بلاوکراوەی فیدراسیونی سەرتاسەری پەنابەرانی ئیرانییە) بلاوکرایەوە .